

LBRIS

We know
books

THIERRY LEROY

TEMPLIERII

Legende și istorie

Traducere de Felicia Mardale

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, R.A.

*Partea întâi***EPOPEEA TEMPLIERĂ**

„Cavaleri bineplăcuți și devotați
Domnului, arzând de dorința de a face
bine, renunțând la lume și consacându-se
slujirii lui Cristos, impunându-și [...] să-i
apere pe pelerini [...], să protejeze
drumurile publice, să lupte pentru
Suveranul rege, trăind, asemenea unor
canonici regulari, în ascultare, castitate și
sărăcie.” Jacques Vitry,

*Capitolul I***CAVALERI BINEPLĂCUȚI
LUI DUMNEZEU**

Înainte de a pătrunde în legendele templiere, dacă vrem să ne ancorăm vorbele pe o fundație solidă, întemeiată pe ceea ce ne învață cercetarea istorică, se cuvine să ne întoarcem în timp asupra istoriei Cavalerilor Sărmani ai Templului. Vom reveni la originile Ordinului Templului și la momentul recunoașterii sale oficiale, încercând să ne debarasăm de o anumită cantitate de supoziții emise de scriitori, cu scopul de a acoperi în spatele unui vâl de mister primii pași ai Templierilor.

I. CREAREA ORDINULUI TEMPLULUI

Între secolele al X-lea și al XIII-lea, societatea apuseană este dominată de Biserica catolică apostolică și romană. În epoca respectivă, pe care o numim medievală, cvasi-majoritatea apusenilor este creștină, iar principala preocupare a creștinilor rămâne aflarea mântuirii. Biserica, solid implantată în orașele în plin proces de formare, ca și la țară, este prezentă în viața cotidiană, pentru a le aminti ce chinuri cumplite le așteaptă pe bieteles oi rătăcite, dacă se abat de la drumul cel bun. Timpanele edificiilor romane constituie o dovadă magnifică, continuând să fie vizibilă și în zilele noastre.

Cu intenția de a-și atrage iertarea lui Dumnezeu, creștinii achită zeciuiala, fac donații diverșilor reprezentanți ai Bisericii, se roagă în preajma celor mai însemnate moaște, iar cei mai curajoși – sau, mai bine spus, cei care au comis păcatele cele mai grave – pleacă în pelerinaj la Roma, la Santiago de Compostella, sau la Ierusalim, pentru a-și răscumpăra păcatele.

În secolul al XI-lea, iau amploare pelerinajele spre Ierusalim, care scot, pe drumurile din Răsărit și din Apus, grupuri de oameni aparținând tuturor claselor sociale. La finele secolului, însă, mormântul lui Isus Cristos cade în mâinile sarazinilor care le interzic creștinilor accesul aici.

În data de 27 noiembrie 1095, la Clermont, în Auvergne, Papa Urban al II-lea convoacă un conciliu în încheierea căruia le cere credincioșilor să pună mâna pe cruce și, astfel înarmați, să plece la lupta pentru eliberarea Sfântului Mormânt. Cruciada va avea drept scop declarat recăștigarea rutei către Ierusalim și accesul la mormântul lui Isus Cristos, însă ea va fi în egală măsură mijlocul prin care se putea întări autoritatea pontificală asupra puterii vremelnice, regroupând cavaleri zeloși și cu suflet arzător sub baniera Bisericii, lucru prin care se puteau evita, totodată, războaiele fratricide în Apus.

Cruciada poate fi astfel considerată o împlinire a faimoasei reforme gregoriene prin care Roma înțelegea să repună ordine în Biserică, în același timp amestecându-se profund și pe termen lung în treburile specifice secolului. Căsătoria dintre creștini, înnobilarea, încetarea ostilităților și pacea lui Dumnezeu sunt doar câteva exemple în acest sens.

Conduse de mai-marii Apusului, începând din anul 1096, patru armate întreprind simultan gloriosul și periculosul periplu spre Palestina. După trei ani de război, cruciații cuceresc Ierusalimul în ziua de 15 iulie 1099. Baronii îl desemnează pe „cel mai bun dintre ei”, pe Godefroy de Bouillon, drept rege al Ierusalimului. Acesta va prefera însă titlul mai modest de Apărător al Sfântului Mormânt. El va muri – probabil otrăvit – în ziua de 7 aprilie 1100. Îi va succeda la tron fratele lui, Baudouin, care va fi încoronat sub numele de Baudouin I al Ierusalimului.

După ce și-au îndeplinit datoria, majoritatea cavalerilor se întorc în Apus, iar cei rămași hotărăsc să se stabilească definitiv în Țara Sfântă. Ei organizează o societate feudală inspirată de modelul apusean, construind castele și ocupându-se de cultivarea pământului.

După ce fuseseră supuși violențelor sangvinare ale cuceririi Ierusalimului, localnicii încep să elaboreze o formă de rezistență care se va constitui curând într-un război clandestin, extrem de eficient, cu toate că episodic, împotriva pelerinilor veniți în număr mare și a ocupanților franci. Aceștia sunt astfel constrânși să se organizeze în consecință.

Jacques de Vitry, cronicar al Răsăritului latin, scrie la un secol distanță de aceste evenimente: „Cavaleri bineplăcuți și devotați lui Dumnezeu, arzând de caritate, renunțând la lume și consacrându-se slujirii lui Cristos, și-au impus ca o profesiune de credință și prin jurământ solemn, depus între mâinile Patriarhului Ierusalimului, să-i apere pe pelerini împotriva briganzilor și a ucigașilor sangvinari, să protejeze drumurile publice, să lupte pentru Suveranul rege, trăind, asemenea unor canonici regulari, în ascultare, castitate și sărăcie.” Acești cavaleri sunt conduși de Hugues de Payns, vasal al puternicului conte de Champagne.

Într-adevăr, spre anul 1114, cavaleri laici reușiți de Hugues de Payns, cu sprijinul deloc neglijabil al contelui Hugues de Champagne, se pun în serviciul călugărilor aflați la Sfântul Mormânt, pentru a-i apăra și proteja pe pelerinii care vin să se reculeagă în Orașul sfânt. Probabil că ei au găsit adăpost la Ospitalierii din nou-creatul Ordin al Sfântului Ioan¹.

Înainte de anul 1119, confrății au construit bastionul Destroit, sau al trecătorii, un avanpost de apărare ce domina defileul supranumit „stânca encise moartă”, situat pe ruta de pelerinaj dintre Haifa și Cezareea. Călătorii care voiau să ajungă la Ierusalim mergeau de obicei pe acest

¹ Ordinul Spitalului Sfântului Ioan din Ierusalim, supranumit și Ordinul Ospitalier, a fost recunoscut de Papă în anul 1113. El provenea dintr-o comunitate care profesa caritatea și care le oferea adăpost pelerinilor într-un așa-numit spital, sau azil, situat în apropierea Sfântului Mormânt, întemeiat înaintea anului 1070 de către negustorii din Amalfi.

drum și cădeau frecvent victime în mâinile bandelor de tâlhari la drumul mare care se adunau peste tot în acest ținut, sau în mâinile sarazinilor care opuneau rezistență căutând să zădărnicească planurile francilor.

Mai târziu, mai precis, începând cu anul 1218, cavalerii Templului au construit o fortăreață, numită Chatel-pèlerin*, situată chiar în fața acestui bastion și de cealaltă parte a defileului. În zilele noastre, acest loc poartă numele de Ahlit și se află la sud de Acra, la aceeași altitudine cu Nazaretul.

Edificiul construit de confracții lui Hugues de Payns apără astfel porțiunea cea mai periculoasă a drumului care ducea spre Ierusalim. Însă acești bărbați cu o credință fermă nu se opresc aici. Ei se emancipează curând, desprinzându-se de călugării Sfântului Mormânt, și, în anul 1119, pronunță cele trei voturi monahale în fața Patriarhului Ierusalimului, Gormond de Picquigny. Grupul astfel constituit își va lua denumirea de Cavalerii Sărmani ai lui Cristos.

La scurt timp după aceea, Ordinul Cavalerilor Sărmani ai lui Cristos se instalează în ceea ce reprezentase odinioară palatul regelui Solomon, situat în apropierea Templului Domnului, *Templum domini*. Între cele două noțiuni, de palat și de templu, se va naște o confuzie, iar aceasta va duce la rebotezarea confracțiilor lui Hugues de Payns cu numele de Cavalerii Templului lui Solomon sau Templieri.

II. RECUNOAȘTEREA OFICIALĂ

Începând din anul 1120, la cererea regelui Baudouin, mica armată a Cavalerilor Sărmani ai lui Cristos adaugă o nouă funcție celei de apărare a pelerinilor: funcția de a se angaja în lupta împotriva turcilor alături de regii franci. Totuși, spre deosebire de evrei și de musulmani, credincioșii creștini nu au voie să poarte războaie. Acest lucru contravine preceptelor referitoare la non-violență pe care le-a adus Cristos. Dacă faptul de a recurge la soldați pentru a asigura apărarea locașurilor de cult constituia o

* *Castelul pelerinilor*, în limba franceză (n.t.).

uzanță curentă în epocă, faptul de a accepta ideea că un grup de călugări poate lua parte la ofensive armate, luptând în solda regelui Ierusalimului, nu era o evidență pentru toți. Totuși, și în pofida reticențelor unora, inițiativa lui Hugues de Payns a fost nu numai acceptată, ci cald încurajată de granzii din Apus.

În toamna anului 1127, Baudouin al II-lea și Gormond, Patriarhul Ierusalimului, îl trimit în Apus pe Hugues de Payns, însoțit de cinci dintre tovarășii săi, având misiunea de a căuta ajutor. Mai întâi, trebuie organizată solid armata de elită prin recrutarea unor bărbați care să se angajeze sau să lupte alături de el în Răsărit; apoi, trebuie dezvoltate resursele logistice indispensabile susținerii acțiunii sale și se impune găsirea sprijinului necesar din partea autorităților morale, în vederea garantării aspectului religios al inițiativei originare, extrem de criticată de acești soldați religioși.

La solicitarea lui Hugues de Payns, papa Honorius al II-lea hotărăște să convoace un conciliu și alege ca loc de desfășurare orașul Troyes din provincia Champagne. Troyes este orașul lui Hugues de Champagne, este sediul diocezei unde s-a implantat abația condusă de Bernard de Clairvaux și, mai ales, Troyes este orașul cel mai apropiat de fieful lui Hugues de Payns.

Așadar, de ziua Sfântului Hilaire, adică la 13 ianuarie 1129, în catedrala romană din Troyes, se desfășoară celebrul conciliu la care s-a întemeiat Ordinul Templului. Dinaintea cardinalului Mathieu d'Albano și a nunțiului papal, în fața unui conclav de înalți demnitari religioși și laici, maestrul Hugues de Payns relatează cum a fost înființată compania și vorbește despre viața și acțiunile fraților până în momentul respectiv. El le explică codul inspirat de modelul benedictin, pe care frații săi și el însuși l-au urmat până la acea dată, apoi adunarea ia în discuție fiecare articol și stabilește prima regulă a Templierilor. În acest punct, trebuie subliniată influența covârșitoare exercitată de Bernard de Clairvaux în privința redactării regulii Templului. El poate fi considerat tatăl spiritual al Templierilor.

În primăvara anului 1129, Ordinul Templului a întrunit, în fine, toate condițiile necesare dezvoltării sale. Este înzestrat cu un regulament și și-a asigurat sprijinul Bisericii precum și al prinților și baronilor celor mai importanți din Apus. Campaniile de recrutare purtate de Hugues de Payns și de tovarășii săi au dat roade. Cavalerii Sărmani ai lui Cristos au primit și continuă să primească donații de toate felurile, care le permit să se implanteze în Apus, din Portugalia și până în Scoția. Mulți cavaleri se înrolează pentru a sări în ajutorul fragilului regat al Ierusalimului. Dezvoltarea Ordinului este fabuloasă. Urmând exemplul granzilor, se prezintă donatori de toate condițiile și ajută Ordinul să beneficieze de dărnicia lor.

Conform cronicilor vremii, Hugues de Payns ar fi murit în anul 1136. Catastiful morților¹ din Templul din Reims precizează că Templierii cinsteau memoria primului lor maestru, în fiecare an în ziua de 24 mai.

III. TEMPLIERII ÎN APUS

Frații Templieri care erau obligați să lupte în Răsărit, pentru a proteja comunitatea francă ce trăia într-un mediu ostil, au nevoie de un sprijin material însemnat. Imediat după revenirea sa în Apus, în anul 1127, Hugues de Payns și frații săi Templieri înființează case sau comanderii. Anumite case templiere din Apus se ocupă de creșterea și transportul cailor, altele de manufacturarea armelor, însă majoritatea lor sunt, în realitate, mari exploatări agricole. Ca și cistercienii, Templierii sunt la curent și obișnuiți cu cele mai bune tehnici agricole. O parte din recolte servește ca hrană pentru frații din Apus, iar surplusul ia drumul Țării Sfinte sau este vândut la târguri și în piață, numerarul servind finanțării Templierilor din Răsărit.

¹ Obituarul comanderiei din Rheims este cartea-calendar în care sunt menționate, zi de zi, numele defuncților a căror pomenire trebuie făcută în timpul slujbei din biserică.

Putem cunoaște starea casei Templului din Payns din epoca ultimilor Templieri, grație unor documente datând de la începutul secolului al XIV-lea, care s-au păstrat până astăzi: registrele pentru evidența cheltuielilor agenților regelui care au administrat comanderia din Payns în perioada celor șapte ani cât a durat procesul¹.

Clădirea cea mai impozantă prin dimensiunile sale era hambarul, unde se băteau, apoi se depozitau, grâul, paiele, dar și coșurile pentru albine și nenumăratele bunuri pentru consum. Șeptelul era format din treizeci și șapte de boi, o vacă și cinci cai, folosiți la munca câmpului pentru a trage la cele șase pluguri, dar și din treisprezece vaci, un taur și patru viței, douăzeci și patru de porci și doisprezece godaci. Ovinele erau mai numeroase: cinci sute nouăzeci și opt de oi și berbeci și două sute patruzeci și patru de miei.

Ținând cont de importanța șeptelului, grajdurile erau numeroase și de mari dimensiuni. Erau formate din staulul pentru boi, porcăria și grajdurile unde stăteau scroafele, țarcul oilor, staulul mieilor și grajdurile cailor. Toate aceste staule și grajduri erau acoperite cu paie. Fântâna, atestată în registrele de cheltuieli curente care menționau cumpărarea frânghiilor spre folosire pentru aceasta, trebuia să fie amplasată în mijlocul curții, iar întregul complex era împrejmuit de un zid închis cu o poartă a cărei bară ruptă a trebuit să fie înlocuită după trecerea agenților regelui veniți să-i aresteze pe Templieri. Clădirile mănăstirești erau probabil regrupate în apropierea capelei și a cimitirului, după modelul de alcătuire al altor mănăstiri. Ele erau compuse din capelă, închinată Sfintei Magdalena, și din casă, denumită în mai multe surse „ostel” sau *casă*, în care se aflau dormitorul, camera comandantului și trapeza. Cât privește bucătăria, cu cămărilor sale pentru afumături, putinile cu slănină și vatra sa, ea trebuia să se afle mai departe, în locuri special amenajate pentru a servi acestui scop. Pivnița trebuia să fie situată sub casă.

¹ A se consulta registrele de cheltuieli ale comanderiei din Payns, editate de abatele Pétel. A se raporta la bibliografie.

Comanderiile occidentale aveau aspectul unor mari exploatari agricole, protejate simplu de ziduri înalte, împotriva atacurilor briganzilor, dar care serveau și drept câmp de antrenament pentru noii recruți și drept azil pentru frații pensionari vârstnici sau handicapați.

IV. TEMPLIERII ÎN ȚARA SFÂNTĂ

În anul 1139, prin bula *Omne datum optimum*, Papa Inocențiu al II-lea îi plasează pe Templieri sub tutela sa exclusivă, le acordă dreptul de a deține în proprietate o capelă proprie, deservită de un capelan Templier, cu scopul de a-i așeza pe cavalerii Templului deasupra „turbei păcătoșilor și a celor care merg la femei”. Împărțind acest privilegiu cu celelalte mari ordine religioase, Templierii nu mai depind așadar de episcopi.

Întăriți de recunoștință față de acest gest, Templierii își vor duce misiunea în țara Sfântă cu modestie și eficiență. În cursul celei de-a doua cruciade, ei susțin cu mijloace militare și pecuniare armata regelui Franței, Ludovic al VII-lea. Datorită organizării lor solide și zelului lor pe câmpul de luptă, ei sunt principalii artizani, alături de regele Baudouin al III-lea, al cuceririi Ascalonului din anul 1153, ultima redută musulmană de pe litoral.

În anul 1177, optzeci de Templieri îl ajută pe regele lepros, Baudouin al IV-lea, aflat în fruntea a cincisute de cavaleri, să-i învingă pe cei treizeci de mii de soldați ai sultanului Saladin. Însă, în anul 1187, după ce reușește unificarea unei părți dintre musulmani, Saladin îi învinge pe franci în lupta de la Hattin. Atunci sunt arestați și executați două sute treizeci de Templieri. În mod surprinzător, doar marele maestru Gérard de Ridefort este cruțat, însă vom reveni asupra acestui aspect. Francii pierd Ierusalimul și o mare parte a Țării Sfinte.

În cursul asediului portului Damietta, de către cruciați în anul 1210, sarazinii abordează o corabie templieră.

Cruciații, văzându-se pierduți din pricina numărului mult prea mare de musulmani, nu ezită să-și scufunde propria ambarcațiune. Potrivit cronicarilor franci¹, acest episod provoacă moartea a o sută patruzeci de Templieri și a o mie șase sute de sarazini. După ce au fost recuperați de împăratul germanilor, Frederic al II-lea de Hohenstaufen, Ierusalimul va fi pierdut definitiv pentru franci, în anul 1244.

Începând din 1247, cuceririle musulmane se intensifică. Siria francă este încercuită. Regele Ludovic al IX-lea (Ludovic cel Sfânt) se îmbarcă la Aigues-Mortes și lansează cea de-a șasea cruciadă. Templierii nu urmează ordinele regelui, iar acesta, teribil de furios, le aplică pedeapsa de a-i umili în public.

În anul 1268, bastioanele templiere din Țara Sfântă sunt ultima pavăză care stă în calea incursiunilor sarazinilor și, în anul 1291, în pofida eroismului disperat al Templierilor, sarazinii cuceresc cetatea Saint-Jean din Acra. Acesta este sfârșitul Regatului Ierusalimului. Cavalerii Ospitalieri și Templierii se repliază în Cipru.

V. UMBRE ȘI LUMINI ASUPRA ÎNTEMEIETORILOR ORDINULUI TEMPLULUI

În anumite privințe, Ordinul Templului este emanația unirii dintre puterile din timpurile respective și cele spirituale. Alături de cavalerul din Champagne, Hugues de Payns, și de tovarășul său Godefroy de Saint-Omer, alte două personaje vor juca un rol covârșitor în crearea Ordinului. Primul este omul cel mai influent al Bisericii din secolul său, iar cel de-al doilea este unul dintre prinții cei mai puternici din regatul Franței. Este vorba de Bernard de Clairvaux și, respectiv, de contele Hugues de Champagne.

Dacă importanța acestor două dintre cele mai prestigioase personaje ale vremii a făcut posibilă materializarea acestui proiect, meritul creerii Ordinului Templului îi

¹ Aceste cifre nu trebuie considerate exacte, ci, mai degrabă, aproximative.